

RETRO C 2135468

College van Gedeputeerde Staten
van Noord-Brabant
t.a.v. mevrouw Miranda Wijnstekers
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch

3531353

DIV_C

ECIN EBD

ONS KENMERK
Id/avdw/14.004

BIJLAGE(N)

ONDERWERP
SER-advies Voortgang
Economisch Programma 2020DATUM
27 januari 2013

Geacht college,

In antwoord op uw adviesaanvraag (Kaderbrief 2013) doen wij u hierbij ons advies toekomen over de voortgang van het Economisch Programma. In het kader van dit advies gaan wij tevens wat meer specifiek in op een tweetal zaken waarover u apart advies heeft gevraagd, namelijk de ondersteuningsstructuur MKB (uitwerking 3-lagenplan) en de Internationaliseringsstrategie.

Dit SER-advies moet worden beschouwd als een tussenevaluatie. De uitwerking van het EP 2020 en aanpalende zaken als BOM3.0 is immers nog volop gaande is. Daarom is ervoor gekozen om nu vooral reflecterend en op hoofdlijnen te reageren en enkele dilemma's en vragen aan de orde te stellen. Dat verschaft tevens ruimte om later in de tijd nog aanvullend te kunnen adviseren over specifieke onderdelen.

Graag maken wij van deze gelegenheid gebruik u te complimenteren met het vele werk dat in korte tijd al is gebeurd, er staat al veel in de steigers en dat zal Brabant sneller uit de crisis helpen. Het glas is naar het oordeel van onze Raad nadrukkelijk halfvol!

Met vriendelijke groet,

Gerrit Jan Swinkels,
voorzitterLeo Dubbeldam,
secretaris

ADVIES

Tussenevaluatie over de voortgang Economisch Programma 2020 (EP 2020),
met meer specifiek aandacht voor:

- MKB-ondersteuningsstructuur (3-lagenplan)
- Internationaliseringstrategie

Inhoud

1. Vooraf
 2. Algemene observaties
 3. Aandachtspunten
 - 3.1 Governance (sturingsfilosofie)
 - 3.2 Afrekenbaarheid / monitoring
 - 3.3 Aandacht voor het generieke MKB
 - 3.4 Integratie arbeidsmarkt- en onderwijsurgenties
 4. MKB-ondersteuningsstructuur (3-lagenplan)
 - 4.1 Achtergrond
 - 4.2 Observaties actualiteit
 - 4.3 Advies
 5. Internationaliseringsstrategie
 - 5.1 Gezamenlijke buitenlandagenda (governance)
 - 5.2 Eenvoudige focus en structuur
 - 5.3 Horizon 2020
 - 5.3.1 OP Zuid 2014-2020
 - 5.3.2 Interreg 2014-2020
- Aanbevelingen (resumé)

1. Vooraf

Het College van GS heeft SER Brabant advies gevraagd over de voortgang van het Economisch Programma 2020 (EP 2020)¹, een meerjarig koersdocument voor de uitwerking van de Agenda van Brabant. De focus ligt op de prioritaire economische clusters op weg naar de Europese top en daarvoor is een ambitieus tienpuntenplan opgezet, met als kern de optimale ontwikkeling en (maatschappelijke) benutting van de sterke Brabantse economische clusters. In het kader van de adviesaanvraag aan de SER zijn daaraan de volgende kennisvragen verbonden:

1. Hoe geven wij uitwerking van deze ambitie de komende jaren succesvol gestalte? Dit vraagt om maatwerk, denken vanuit nieuwe en vernieuwende constellaties, gericht op een "aanpak / werkwijze 21ste eeuw".
2. Hoe creëren wij een optimale transparantie en maximale toegankelijkheid van het innovatie-instrumentarium voor het MKB.
3. Hoe creëren wij een gesloten arbeidsmarkt- en onderwijsketen die op een actieve manier inspeelt op de innovatieagenda (roadmaps)

Onderhavig SER-advies moet worden beschouwd als een tussenevaluatie. Omdat de uitwerking van het EP 2020 nog volop gaande is hebben wij ervoor gekozen om nu vooral reflecterend en op hoofdlijnen te reageren op een aantal dilemma's en oplossingsrichtingen. Dat verschaft tevens ruimte om later in de tijd nog aanvullend te kunnen adviseren over specifieke onderdelen. Zo wachten wij met belangstelling de uitkomst af van het op dit moment lopende overleg van provincie e.a. met het Rijk over Brabant Pilotregio MKB-ondersteuning of over het oprichten van een Kredietunie Brabant. Overigens schetsen wij op dit soort punten al wel onze visie.

De adviesaanvraag van GS aan onze Raad gaat over de voortgang van het programma in al zijn facetten, met name de clusteraanpak, arbeidsmarkt, internationalisering en Havenstrategie Moerdijk. Sommige van deze zaken zijn al in aparte adviezen behandeld, denk bijvoorbeeld aan ons advies over 'Brabant Proeftuin Arbeidsmarkt' of de Havenstrategie Moerdijk 2030. Daar gaan we nu niet specifiek op in. Wel wordt een tweetal zaken behandeld waarover GS eerder advies heeft gevraagd, omdat ze direct in relatie staan tot de uitvoering van het EP 2020:

- Ondersteuningsstructuur MKB (uitwerking 3 lagenplan)
- Internationaliseringsstrategie, incl. OP Zuid 2014-2020

¹ Kaderbrief GS 2013, in augustus geactualiseerde versie op dit onderdeel

2. Algemene observaties

Het EP 2020 is inmiddels een kleine twee jaar onderweg. Een 'mid term review' is echter niet aan de orde omdat het immers een langere termijn koersdocument is. Toch is het goed om na te gaan of de provincie met dit programma op koers ligt en of er al voldoende garen op de klos komt. Belangrijke observatie wat ons betreft is dat de clusteraanpak, met verbindingen naar de maatschappelijke opgaven (smart food, active ageing, smart mobility e.d.) inmiddels al goed in de steigers staat.

Brabant positioneert zich met specifieke ambities tussen het nationale topsectorenbeleid en Horizon 2020 van de EU. Daarbij worden tevens goede verbindingen gelegd met de regionale triple helix-agenda's, die medebepalend zijn voor het succes van dit Economisch Programma. Een goed samenspel tussen de verschillende beleids- en uitvoeringsniveaus is van wezenlijk belang. In het vervolg van dit advies gaan wij er daarom meer specifiek op in (zie par. 3, governance).

Er is de afgelopen twee jaar onmiskenbaar al veel gebeurd, op een breed front is samen met de regionale partners, bedrijfsleven en de kennisinstellingen stevig aan de weg getimmerd. Wij denken dan met name aan de volgende zaken:

- Valorisatieprogramma's in uitvoering (thans externe audits Rijk)
- Brabantse fondsen uit de Essent-gelden via de NV BOM gereed voor toepassing in de markt
- Sluitende integrale financieringsketen Innovatiefonds/Ontwikkelfonds
- Brabants Arbeidsmarktakkoord
- Onderhandelingen met Rijk over 'Brabant Proeftuin Arbeidsmarkt'
- Strategische clusterallianties grensoverschrijdend met andere regio's
- Lijn met de ROM's wordt door het ministerie uitgewerkt
- Internationaliseringsstrategie, incl. voorstellen voor nieuwe EU-structuurfondsen 2014-2020 in het kader van OP Zuid en Interreg
- Ondersteuningsstructuur MKB (uitwerking drielagenplan), Brabant pilotregio

In algemene zin is de Raad positief over de voortgang, er is heel veel in de steigers gezet en ook deels al in uitvoering. Met andere woorden, het glas is half vol en zeker niet half leeg!

In de aanpak van het EP 2020 is bovendien goed de lijn terug te zien van ons eigen MLT-advies 'Slim Verbinden' (2012) met aanbevelingen voor het sociaal-economisch beleid in de nieuwe bestuursperiode. Een erg goede ontwikkeling is naar ons oordeel dat in het strategisch economisch beleid inmiddels een stevige professionaliseringsslag is doorgevoerd in alle regio's. Overal wordt nu gewerkt langs de lijnen van het Triple Helix-model met een heldere focus die aansluit bij het 'economisch DNA' van het gebied. Met andere woorden, de "Brainport-aanpak" is inmiddels overal herkenbaar en dat vormt een uitstekende basis om nu concrete resultaten te gaan boeken en Brabant sneller uit de crisis te helpen.

3. Aandachtspunten voor intensivering

Zoals reeds opgemerkt is de Raad in het algemeen positief in zijn oordeel over de voortgang van het Economisch Programma 2020. Een aantal onderdelen vraagt nog om nadere uitwerking en in het kader van deze tussenevaluatie willen wij extra aandacht vragen voor enkele zaken die naar ons oordeel al op korte termijn meer specifieke aandacht en versnelling of intensivering vragen. Veruit het belangrijkste punt voor ons is de sturingsfilosofie (governance) van het Economisch Programma. In deze paragraaf geven wij in het kort onze visie op de volgende punten:

1. Governance (sturingsfilosofie)
2. Afrekenbaarheid / monitoring resultaten
3. Aandacht voor het generieke MKB
4. Integratie van arbeidsmarkt- en onderwijsurgenties

1) Governance (sturingsfilosofie)

Dit is naar ons oordeel een zeer serieus aandachtspunt. Het is te begrijpen dat deze materie nog wat weinig aandacht heeft gekregen onder de druk van alle in gang te zetten zaken. Maar een heldere sturingsfilosofie is wel degelijk van cruciaal belang voor het succes en de verankering van het EP 2020. Ook om een andere reden is het belangrijk dat hierover op korte termijn meer helderheid komt. Naar aanleiding van een rondgang langs de regionale netwerken signaleren wij namelijk dat hier mogelijk een spanningsveld kan gaan ontstaan. Regionale partijen en provincie lijken niet helemaal op één en dezelfde lijn te zitten. Hieronder in het kort de posities.

In de regio's wordt een vorm van centralisatie van het provinciaal economisch beleid ervaren, waarbij wordt verwezen naar de BOM 3.0, de instelling van de Brabantse fondsen (Essent-gelden) en de diverse bijbehorende programma's die op provinciaal niveau worden opgetuigd met menskracht en middelen. Provinciaal wordt daarentegen aangegeven dat men – ook op aandringen van diverse stakeholders - de focus wil leggen op het (faciliteren) van bovenregionale samenwerkingsverbanden en cross-overs. Daar is ook de keuze voor de prioritaire (top)clusters vastgelegd. Juist om ervoor te zorgen dat er focus is en dat die focus langer dan één bestuursperiode kan worden vastgehouden, analoog aan het landelijke topsectorenbeleid.

Hier lijkt sprake van een dilemma en een potentieel spanningsveld, daarom adviseren wij om meer helderheid te verschaffen over de provinciale sturingsfilosofie. De Raad bepleit een provinciale aanpak waarbij regionale netwerken inhoudelijk worden uitgedaagd op basis van de Brabantbrede prioriteiten (EP 2020), met facilitering van de daaruit voortkomende initiatieven.

Voorkom onnodige competentiestrijd en zoek elkaar op! Daarbij moet wel ruimte zijn voor enig 'avontuur' in de zoektocht naar een effectieve samenwerkingsrelatie, dus wat ons betreft hoeft het niet te leiden tot eenheidsworst. Meer in het algemeen is behoefte aan een eigentijdse (multi) governance die onderstreept dat het economisch beleid anno 2020 wordt gevoerd op vele wisselende schaalniveaus. De onlangs door Brainport Development en NV BOM aangekondigde intensivering van de samenwerking inzake de investeringsbevordering is een mooi voorbeeld.

De relatie tussen provincie en regio's is wat ons betreft echter wel een heel bijzondere. In de regio's komt de financiering en capaciteit, en dus de projectontwikkelkracht, onder druk te staan en dat pleit voor een provinciale aanpak die regio's faciliteert en in hun kracht zet. De Raad onderkent dat het opwerken van (puur) regionale thema's/agenda's primair een verantwoordelijkheid is van de regio's zelf. Anderzijds is er ook een provinciaal belang om de regionale projectontwikkelkracht op peil te houden, omdat dat sterk bijdraagt aan het welslagen en aan de verankering van het EP 2020. Zie hier het dilemma.

In dit licht bevelen wij aan om het instrument REAP te herijken. Dit instrument is eertijds in de markt gezet voor het 'opwerken' van regionale thema's. Een herijking van het REAP-instrument t.b.v. regionale facilitering (aanjaaggeld) kan een belangrijke opmaat zijn voor een productieve en renderende samenwerkingsrelatie tussen provincie en regio's zoals door ons bepleit.

Aanbevelingen die de Raad in dit verband zou willen doen:

- Wees glashelder over de governance die de provincie voor ogen staat met het EP 2020, in het bijzonder over de samenwerkingsrelatie met de (sub)regio's.
- Een tussentijdse herijking van het REAP-instrument t.b.v. de regionale facilitering in de komende jaren in het kader van het EP 2020.
- Meer expliciet aandacht voor de wijze waarop samenwerking tussen de (sub)regio's, ook provinciegrensoverschrijdend, wordt bevorderd als onderdeel van de (multilevel) governance van het EP 2020.

2) Afrekenbaarheid / monitoring resultaten

De Raad was en is van mening dat het EP 2020, als pendant van het landelijke topsectorenbeleid, meer exclusief moet inzetten op de (groei)kansen van de middelgrote en kleinere bedrijven (MKB). Juist daar zit immers de groei van de komende jaren. Op papier krijgt dit nu overal aandacht in de plannen, maar grote vraag is hoe dat wordt geconcretiseerd. Komt hier nu echt garen op de klos en hoe meten we de resultaten? Meer in algemene zin pleiten wij er daarom voor om het rendement van het EP 2020, en de in dat kader in te zetten middelen (Brabantse fondsen, EU-middelen etc.) goed in kaart te brengen.

Dat vraagt in de eerste plaats om adequate monitoring op basis van indices als het aantal betrokken MKB's, start ups, werkgelegenheid c.q. nieuwe banen, bijdrage aan BRP etc. etc. Ook het samenspel tussen provincie en regio's (zie punt 1, governance) vraagt naar ons oordeel om een sterker afrekenbaarheid. Provinciale facilitering van de regionale triple helix-aanpak moet sterker dan tot nu toe worden gebaseerd op resultaatafspraken. Onderdeel van die afspraken kan ook zijn dat regionale triple helix-boards de opdracht krijgen om deels bovenregionaal inzet te leven (denk bijvoorbeeld aan AgriFood Capital/NO-Brabant ten aanzien van de Agrofoodagenda).

Aanbevelingen van de Raad hierover zijn dus:

- Zorg voor monitoring van het rendement van EP 2020 en de regionale uitwerkingsplannen t.a.v. de hoofddoelstelling (vergroting groeikansen MKB).
- Organiseer de afrekenbaarheid van het programma, inclusief resultaatafspraken met regio's.

3) Aandacht voor het generieke MKB

Dit is een breed gedeeld punt van zorg in de SER-gelederen. De economische groei zal de komende jaren vooral komen van start-ups en doorgroeierende kleine en middelgrote bedrijven. Maar worden die bedrijven wel in voldoende mate bereikt? Zijn ze voldoende betrokken bij de planontwikkeling? Verreweg het grootste knelpunt nu en de komende jaren is de onvoldoende beschikbaarheid van financieringsmiddelen, gevreesd moet worden dat de BOM-fondsen daar in onvoldoende mate in zullen kunnen voorzien. Daarom is het interessant dat private partijen de mogelijkheid van een 'kredietunie' op Brabants of Zuid-Nederlands niveau onderzoeken. Mogelijk kan dat gaan voorzien in de bestaande leemte aan kredietfaciliteiten voor het gemiddelde bedrijf.

Voorts is, in meer algemene zin, de toegankelijkheid van de ingewikkelde instrumenten en regelingen voor het generieke MKB een serieus vraagstuk. Wie voelt zich nog verantwoordelijk voor het ondersteunen van de 'MKB-economie' van Brabant? Wie heeft aandacht voor de problematiek van de bedrijfsopvolging? Hoe inspelen op netwerken nieuwe, jonge ondernemers?

De Raad wil in dit kader het volgende aanbevelen:

- Overweeg de instelling van MKB-panels per cluster (10 à 15 ondernemers), op voordracht van de ondernemingsorganisaties, en betrek daarmee het MKB als eindgebruiker sterker bij de voortgang van het programma, de inzet van instrumenten, de financiering e.d.
- Stimuleer waar mogelijk de totstandkoming van een 'kredietunie' op Brabants of Zuid-Nederlands niveau.
- Extra aandacht voor 'laag 2' van het 3-lagenplan, de ondersteuningsstructuur MKB (par. 3).

4) Integratie van arbeidsmarkt- en onderwijsurgenties

Het is al vele malen gezegd: de arbeidsmarkt is komende jaren de achilleshiel van onze economische ontwikkeling. Vanwege de crisis is die urgentie de afgelopen jaren weggezakt, maar wij zijn ervan overtuigd dat de problematiek van de mismatch en de dreigende personeelstekorten in de stuwende sectoren alsook de arbeidsmigratie e.d. komende jaren weer volop terug zullen zijn op de agenda's.

In de Brabantse economische agenda staat technisch vakmanschap centraal – dat is de grote gemene deler in alle clusters - en grote vraag is of daar wel voldoende scherp op wordt geacteerd, ook rekening houdend met de sterk toenemende uitstroom van babyboomers komende jaren, bestaande uit relatief veel technici.

In algemene zin is de Raad van mening dat het wenselijk is om de arbeidsmarkt- en onderwijsaanpak sterker te integreren in het Economisch Programma 2020, dus minder facetbeleid laten zijn.

Kernvraag moet steeds zijn wat de economie van 2020 vraagt aan arbeidskrachten en onderwijs-curricula. Er dient een heldere en sterker relatie te worden gelegd met de actuele arbeidsmarkt- en onderwijsplannen: het Techniekpact, de landelijke sectorplannen (€ 600 mln. Asschergelden), de instelling van centra voor innovatief vakmanschap (mbo) of centres of expertise (hbo), regelingen voor ZZP'ers, maar ook belangrijke provinciale trajecten als de uitwerking van het Brabants Arbeidsmarktakkoord en het traject 'Brabant Proeftuin Arbeidsmarkt' (pilot).

Ook hier vragen wij overigens aandacht voor de governance, zoals onder punt 1. Het merendeel van de landelijke plannen en initiatieven loopt immers via de arbeidsmarktregio's, en niet via de provincies, dus ook hier is helderheid geboden. Daarin kan worden voorzien door platforms als Pact Brabant.

Belangrijk signaal van de Raad is om vanuit het provinciale niveau vooral prioriteit te geven aan het goed uitwerken van alle in de markt gezette plannen en initiatieven en te vermijden dat er nog meer nieuwe instrumenten in de markt worden gezet. Daarbij bepleit de SER vooral voorrang te geven aan projecten en initiatieven die vanuit de stakeholders zelf worden opgezet, zoals Brainport Industries College, ACE (West-Brabant) of de uitwerking van de macrodoelmatigheidsstrategie van de Brabantse ROC's. Daarmee worden projecten wat meer uit de ambtelijke sfeer gehaald.

Kort samengevat komt de Raad met de volgende aanbevelingen:

- Leg vanuit het EP 2020 een heldere en sterker relatie met de actuele (landelijke) plannen ten aanzien van arbeidsmarkt en onderwijs (meer integraal, minder facetbeleid).
- Besteed daarbij specifiek aandacht voor de governance, in het bijzonder het samenspel met de arbeidsmarktregio's.
- Geef prioriteit aan initiatieven die door stakeholders zelf worden opgezet vanuit hun vraagoriëntaties (wat vraagt de economie 2020?).

4. MKB-ondersteuningsstructuur (3-lagenplan)

4.1 Achtergrond

Het 3-lagenplan van het bedrijfsleven (BZW, MKB Brabant, Kamers van Koophandel) schetst de lijnen om te komen tot een effectievere en transparante ondersteuning van bedrijven op alle schaalniveaus van het beleid:

- Versterking speerpuntsectoren (laag 3)
- Ondernemersondersteuning (laag 2)
- Vestigingsklimaat (laag 1)

Dit plan is niet zomaar ontstaan. De laatste jaren baanden ondernemers zich een weg door een steeds dichter woud van doelen, thema's, producten en diensten. Vooral de veelheid van organisaties voor economische ondersteuning en de onduidelijkheid over hun taken hebben het ondernemers in hun beleving niet makkelijker, maar juist moeilijker gemaakt. Daarom is het van wezenlijk belang om dit plan, dat is aangeboden aan de provincies vanwege hun financiële betrokkenheid bij de meeste uitvoeringsorganisaties, nu stevig op te pakken.

Hoewel de opstellers van het plan van oordeel zijn dat er aanleiding is voor sanering van de ingewikkelde uitvoeringspraktijk, heeft men zich onthouden van uitspraken over het schrappen of bundelen van instituties, daar gaat men immers niet over. Het 3 lagenplan is daarom vooral een advies met ordende principes. De volgende vragen waren leidend:

- Is de economische ondersteuningsinfrastructuur adequaat om de economische ambities van Brabant (en haar ondernemers) mogelijk te maken? Denk bijvoorbeeld aan de samenwerking tussen BOM en regionale ontwikkelingsbedrijven.
- Hoe komen tot een meer transparante en effectieve ondersteuningsstructuur die tegemoet komt aan de signalen van ondernemers dat zij door de bomen het bos niet meer zien?

4.2 Observaties

De Raad signaleert dat er onder druk van bezuinigingen en herschikking van taken in alle drie de lagen veel in beweging is. Onderstaand geven we kort onze observaties per laag.

Laag 1:

Dit is het domein van de overheid (gemeenten, provincie). Het gaat om excellent lokaal en regionaal gastheerschap met aandacht voor goede en aantrekkelijke publieksvoorzieningen. Deze laag staat weliswaar onder druk vanwege de bezuinigingen, maar wij zijn van oordeel dat hier geen aanleiding is voor directe zorg. Het georganiseerd bedrijfsleven blijft goed in staat om de gemeenten scherp te houden ten aanzien van het voorwaardenscheppend beleid op specifieke terreinen als bereikbaarheid, bedrijfsruimte, onderwijsvoorzieningen, regelgeving en tarieven.

Laag 2:

In deze laag gaat het om de ondersteuning van ondernemers in hun dagelijkse bedrijfsvoering. Vraag is of en hoe de dienstverlening zich in deze laag gaat ontwikkelen. Het drielagenplan pleitte voor één loket in de vorm van het ondernemersplein (KvK-nieuw), maar daarbij werd wel aangegeven dat dit vanuit de KvK vooral digitaal zal worden ingevuld. Inmiddels is de nieuwe organisatie zich aan het warmlopen om vanaf 2014 het nieuwe service-concept te kunnen ontplooiën als generieke eerstelijns-ondersteuner van het MKB, met speciale aandacht voor MKB'ers met groeipotentie en groeiambitie. Die wil men dan via regionale projecten toeleiden naar de tweedelijns ondersteuning in laag 3.

Belangrijk signaal van de nieuwe KvK-leiding: *“wij zijn en blijven dé partij voor het MKB en geven hiermee ook in de toekomst zeker een invulling aan laag 2, waarin het MKB generiek en eerstelijns wordt ondersteund.”* Dit overigens wel de kanttekening dat men daarbij bewust kiest voor een ander serviceconcept dan in het verleden. Hoofdt thema's vormen start & overname, innovatie en internationalisering, waarbij ook financiering bijzondere aandacht krijgt.

De Raad spreekt de hoop uit dat KvK-nieuw dit weet waar te maken en dat zal blijken dat de aanvankelijke zorgen over de invulling van deze laag, de dienstverlening aan het generieke MKB, ongegrond zal blijken te zijn. Voorts volgen wij met belangstelling het overleg dat gedeputeerde Bert Pauli momenteel Zuid-Nederland breed voert met Ministerie, provincies, MKB en uitvoeringsorganisaties over een MKB-ondersteuningsstructuur in relatie tot het 3-lagenplan, inmiddels 4-lagenplan incl. de koppeling met onderzoek/TKI's etc. Het plan van aanpak is volgens planning in de eerste maanden van 2014 gereed. Het is verstandig om dat af te wachten.

Laag 3:

Hier zit een omgekeerde vraag en zorg: in deze laag dreigt het heel 'druk' te worden. Het gaat over topclusters, cross-overs, valorisatieprogramma's, inzet revolverende fondsen etc. etc. Al deze activiteiten gericht op 'op weg naar de top' oefenen aantrekkingskracht uit op publieke en private intermediairs. Een grote groep intermediairs (BOM, regionale ontwikkelingsbedrijven, kennisinstellingen etc. etc.) werpt zich op een betrekkelijk kleine groep bedrijven.

4.3 Advies

De Raad is van mening dat het Drielagenplan nog niets van zijn frisheid verloren heeft. Het plan draagt een heldere lijn uit voor een effectieve en efficiënte ondersteuningsstructuur, met aandacht voor goede en permanente verbindingen tussen de drie lagen. Het plan is indertijd aangeboden aan de provincie, omdat van daaruit inhoudelijke en financiële relaties liggen met ieder van de drie lagen. Inmiddels heeft de gedeputeerde EZ desgevraagd de regie genomen bij de concretisering, met name ten aanzien van de generieke MKB-ondersteuning en het opstarten van een pilot in Brabant.

Naar verluidt ligt er in het eerste kwartaal van 2014 een plan van aanpak, de Raad wacht dat met belangstelling af en beperkt zich thans tot de hoofdlijnen.

Behalve bij de provincie ligt er in onze visie vooral bij de ondernemersorganisaties een bijzondere verantwoordelijkheid. Vanuit de wensen en belangen van de bij hen aangesloten leden zullen zij concreet sturing moeten kunnen geven aan de inrichting van de drie lagen. Voor de Raad is dat een harde voorwaarde voor de verdere inrichting en uitwerking van het dienstverleningsconcept in ieder van de 3 lagen. Het is bijvoorbeeld van belang dat de ondernemingsorganisaties BZW, MKB en ZLTO aangeven wat de precieze behoefte is bij het generieke MKB.

Voorts bevelen wij aan om – in de filosofie van het drielagenplan – per laag zoveel mogelijk één eindverantwoordelijke partij aan te wijzen voor de ontwikkeling van het dienstverleningsconcept, inclusief de wisselwerking met de andere lagen:

3. Versterking speerpuntensectoren

Provincie (lees: BOM)/ Regional Boards

2. Ondernemersondersteuning

KvK-nieuw

1. Vestigingsklimaat

Overheid (gemeenten / provincie)

Ten aanzien van laag 3 bevelen wij als lijn dus aan om de regie in handen te leggen van de BOM (in nauwe afstemming Rewin e.d.) en de triple helix boards (Brainport Development, Midpoint Brabant, AgriFood Capital en Strategic Board ZW-Nederland), op basis van een eigentijdse governance zoals we eerder in dit advies hebben uitgewerkt.

Tot slot komen wij terug op wat we als het grootste aandachtspunt zien, namelijk de dreigende leemte in laag 2, te weten de ondersteuning van ondernemers in hun dagelijkse bedrijfsvoering. Aangegeven is dat we een aantal actuele ontwikkelingen (KvK-nieuw, gesprekken gedeputeerde EZ) afwachten. Daarnaast is het positief dat er bijvoorbeeld in Tilburg gesprekken gaande zijn om te komen tot een nieuw soort (vraaggericht) frontoffice bedrijven na het vertrek van de KvK in die stad. Ook dat is naar ons oordeel een ontwikkeling die interessant is om te volgen, mogelijk kan dit dienstverleningsmodel als voorbeeld dienen voor de aanpak in andere regio's.

5. Internationaliseringsstrategie

De provinciale meerjarenstrategie 'Brabant in internationaal perspectief' is in 2012 vastgesteld en heeft inmiddels zijn uitwerking gekregen in de vorm van het Jaarplan 2013. Aan de Raad is gevraagd hierop te reflecteren, waarbij wij korthedshalve verwijzen naar de Kaderbrief 2013. De Raad heeft de provinciale aanpak beoordeeld vanuit de optiek van het bedrijfsleven en dat is uiteraard een specifieke invalshoek. Wij realiseren ons terdege dat er in het kader van internationale betrekkingen ook andere domeinen dan de economie aan de orde zijn. Wij maken het volgende onderscheid:

- 1) Internationale acquisitie (outside-in)
- 2) Handels- en exportbevordering (inside-out)
- 3) Europese projecten/programma's
- 4) Arbeidsmarktpoliticij

Het zijn heel verschillende domeinen die moeilijk in één model zijn te vangen zoals in de provinciale aanpak wordt gepoogd. Elders in dit advies bepleiten wij daarom een aanzienlijke versimpeling van de aanpak. Voorts is het van belang vast te stellen dat internationalisering geen doel is, maar veeleer een middel voor het bevorderen van de welvaartsontwikkeling van Brabant.

5.1 Gezamenlijke buitenlandagenda (governance)

Met de Meerjarenstrategie Internationalisering is de provincie tegemoet gekomen aan de wens vanuit het veld om te komen tot een beter afgestemde, gezamenlijke Brabantse buitenlandagenda. Het belang daarvan – niet alleen op economisch gebied maar ook op andere terreinen – wil de Raad nog eens krachtig onderstrepen. Met name de interactie met Horizon 2020 (EU) is van vitaal belang, niet alleen voor overheden maar zeker ook voor (grotere) ondernemingen. Dat werd bijvoorbeeld bevestigd van de zijde van Philips.

Kernvraag voor ons is of de provinciale aanpak gaat voorzien in een sterkere en structurele betrokkenheid van het bedrijfsleven bij de internationaliseringsaanpak, zijnde één van de doelstellingen van de provinciale meerjarenstrategie. Daarom hebben wij extra aandacht besteed aan de consultatie van belangrijke spelers in het veld. Naast (grotere) bedrijven is gesproken met actoren uit de Brabantse topclusters.

Allereerst is er voor de Raad aanleiding voor een kanttekening van meer fundamentele aard betreffende de governance. De hele aanpak roept namelijk het – onbedoelde - beeld op van centrale regie vanuit het provinciehuis op alle facetten van het Brabantse internationaliseringsbeleid. Dat is echter vrijwel onmogelijk, de ervaring leert immers dat er altijd ruimte zal moeten zijn voor afzonderlijke initiatieven. Het beste bewijs voor die stelling is dat de Brainportregio Eindhoven vorig jaar een eigen internationaliseringsstrategie heeft vastgesteld, met aanduiding van de internationale taakvelden en prioritaire regio's. Wij vinden dat een ongewenste ontwikkeling omdat daarmee de zo gewenste bundeling van de Brabantse buitenlandagenda eerder verderweg dan dichterbij komt. Een positieve ontwikkeling is overigens de onlangs door Brainport Development en NV BOM afgekondigde, intensievere samenwerking op het gebied van investeringsbevordering.

Vraag voor ons is waarom Brainport niet op de voor die regio relevante actiegebieden en landen/ regio's onderdelen de 'Brabantse kar' zou kunnen trekken, en datzelfde geldt natuurlijk ook voor andere regio's /steden.

Hierop doorredenerend moet het provinciale internationaliseringsbeleid in onze visie vooral een uitnodigend karakter hebben. Eerst en vooral moet het uiteraard inhoudelijk interessant zijn voor steden, regio's of bedrijven om erin te participeren. En voorts moet er in de aanpak dus ruimte worden geboden voor die actoren om er een eigen stempel op te drukken, door de mogelijkheid te bieden om op onderdelen als "kartrekker" op te treden. Dit stelt specifieke eisen aan de governance.

Onze aanbevelingen luiden op dit punt dus als volgt:

- In het belang van een sterk gedragen, gezamenlijke buitenlandagenda beveelt de Raad aan het uitnodigende karakter van de aanpak te versterken en in dat licht meer specifiek aandacht te besteden aan de governance met ruimte voor kartrekkers namens alle Brabantse partijen.
- In het bijzonder vragen wij aandacht voor de bundeling met de Brainportstrategie.

5.2. Eenvoudiger focus en structuur

De provincie heeft in de uitwerking van de Meerjarenstrategie Internationalisering op een verdienstelijke manier verbindingen gelegd tussen de Brabantse beleidsthema's, inclusief de verbinding met de maatschappelijke thema's, de nieuwe EU-structuurfondsen en de diverse instrumenten op het gebied van internationalisering. Voorts is een stevige organisatiestructuur neergezet in de vorm van een Consultatieve groep, een Expertteam, een Triple Helix-beraad en focusgroepen voor maatschappelijke innovatiethema's als slimme mobiliteit, duurzame agrofood, gezond ouder worden en duurzame energie.

Daarmee is echter een wel heel erg complex framework ontstaan van actoren, sectoren, beleidsvelden, continenten en landen. Dermate ingewikkeld dat het naar onze inschatting absoluut niet gaat lukken om het bedrijfsleven er als stakeholder actief bij betrokken te houden. Zoals reeds betoogd moet niet worden geprobeerd om de verschillende domeinen in één model te vangen. Dat kregen wij bevestigd door onze gesprekspartners uit het bedrijfsleven in de consultatieronde. Het riep bij hen het beeld op van "bezigheidstherapie".

Vanuit de optiek van het bedrijfsleven moet het dus eenvoudiger. Naar ons oordeel kan dat vooral ook door de ingewikkelde beleidsverbindingen (cross-overs met maatschappelijke thema's) te beschouwen als 'backoffice'. Daardoor wordt in de strategie een striktere relatie gelegd tussen sectoren/cluster en landen resp. continenten. Wij zijn dus van mening dat de provinciale aanpak niet zou moeten vertrekken vanuit maatschappelijke opgaven of quality of life, maar vanuit de internationale kracht van sectoren en de daarbij te kiezen landenstrategie (zowel binnen Europa als daarbuiten).

Dat vergroot ook de kans dat bedrijven, grote steden of de regionale triple helix-organisaties wat sterker in de 'drivers seat' komen te zitten bij de uitvoering van het Brabantse internationaliseringsaanpak. De strategie mist in de opinie van ondernemers nog de charme van een beperkt aantal stevige keuzes. Wat zijn bijvoorbeeld de prioriteiten vanuit de doelstelling van werkgelegenheid (jobcreating)?

En wat betekent het willen kiezen voor international leadership op enkele specifieke terreinen? Moet daarbij allereerst worden gefocust op Europa of kiezen we voor een slimme mondiale landenstrategie? Als voorbeelden voor scherpere keuzes verwijzen wij naar het promotie- en acquisitieplan van de NV BOM en de al eerder genoemde Brainport Internationaliseringsstrategie.

De Raad komt tot de volgende aanbevelingen:

- Probeer de focus aan te scherpen en durf te komen tot een beperkter aantal stevige keuzes uitgewerkt in een slimme landenstrategie.
- Kom tot een aanzienlijk eenvoudiger aanpak. Neem beleidsthema's als maatschappelijke opgaven, quality of life e.d. mee als 'beleids back-office' en vermijd het beeld dat alles met alles verknoot wordt.

5.3. Horizon 2020 (OP Zuid, Interreg 2014-2020)

Opgemerkt is reeds dat Horizon 2020 en de nieuwe Europese structuurfondsen 2014-2020 naar ons oordeel van vitaal belang zijn voor Brabant, zowel voor overheden als het bedrijfsleven. Hier moet dus de komende jaren veel aandacht en energie in worden gestoken. Onderstaand gaan wij kort in op de actuele voorstellen vanuit Zuid-Nederland in het kader van OP Zuid 2014-2020 en Interreg.

5.3.1 OP Zuid 2014-2020

De S3 (Smart Specialisations Strategy) is de basis voor de voorstellen in het kader van Operationeel Programma Zuid (OP Zuid 2014-2020). Deze zijn al eerder in SER Brabant inhoudelijk aan de orde geweest en onlangs hebben wij kennisgenomen van de definitieve (100%)-versie. De Raad oordeelt in algemene zin zondermeer positief over de voorstellen. Er liggen sterke verbanden met de doelstellingen van het Brabantse Economisch Programma 2020, dat positie kiest tussen het landelijke topsectorenbeleid en de Europese thema's in het kader van Horizon 2020. De actuele inzet vanuit OP Zuid is naar ons oordeel kansrijk en realistisch in Europees perspectief.

Veel waardering hebben wij voor het feit dat thans, in vergelijking met eerdere versies, veel explicieter de verbinding is gelegd tussen de innovatiestrategie en de arbeidsmarktagenda. Onze oproep terzake is gehoord en dat is een goede zaak, want juist hier ligt immers de achilleshiel voor de economische ontwikkeling in Zuid-Nederland. Wij zien dat bijvoorbeeld terug op pag. 9 ('Regionale structuren voor talent').

Aangegeven wordt dat het gaat om het kantelen van een sectorale en vooral aanbodgeoriënteerde arbeidsmarktbenadering naar een regionale, sector-overstijgende en structureel vraaggerichte benadering. Citaat: “Het gaat om tot structurele verbeteringen te komen in de inzetbaarheid van mensen via een vraaggerichte benadering van de arbeidsmarkt. Daarom is het relevant om binnen het thema innovatiebevordering expliciet aandacht te besteden aan de uitdaging ‘hervorming van de arbeidsmarkt’ in dit OP Zuid.”

De volgende stap is nog spannender: hoe van een ambitieuze Zuid-Nederlandse strategie naar een echte Zuid-Nederlandse aanpak? Wat dat betreft kijken wij met belangstelling uit naar de wijze waarop de governance – via Brainport 2020 en Strategic Board Zuidwest-Nederland – vorm en inhoud zal krijgen. Tot slot nog een niet onbelangrijke vraag, namelijk in hoeverre kan worden voorzien in de publieke en private cofinanciering. Dit wordt ons niet geheel duidelijk, is het de bedoeling hier ook de Brabantse fondsen deels op in te zetten?

5.3.2 Interreg (Voorlopige Operationeel Programma Vlaanderen-Nederland)

In algemene zin onderschrijft de Raad de richting waarin het voorlopig operationeel programma Vlaanderen-Nederland zich beweegt. Op verdienstelijke wijze wordt – vanuit de kennis & innovatiekracht aan beide zijden van de grens – aansluiting gevonden met de hoofddoelstellingen van Europa 2020. Desalniettemin zijn wij van oordeel dat de voorstellen op onderdelen nog wat te algemeen van aard zijn en dat doet naar ons oordeel niet geheel recht aan de actuele agenda's zoals die zich de afgelopen jaren zowel in Vlaanderen als Zuid-Nederland, en vaak ook grensoverschrijdend, hebben ontwikkeld.

Van het nieuwe Interregprogramma mag worden verwacht dat het meer het karakter krijgt van een ‘versnellingsagenda’, door concretere impulsen te geven aan specifieke open innovatienetwerken en onderzoeksprogramma's (bij doelstelling 1). Of door veel concreter aan te geven waar grensoverschrijdende samenwerking in het kader KIC's (Knowledge and Innovation Communities) wordt uitgebouwd in de Vlaams-Nederlandse Delta of in de ELAt-driehoek. De aan de Nederlandse kant ontwikkelde ‘roadmaps’ voor de topsectoren, met aanduiding van onderzoeksagenda's voor maatschappelijke uitdagingen, bieden concrete aanknopingspunten.

Zoals dat ook in Vlaanderen is gebeurd, is vanuit Zuid-Nederland een S3-strategie geformuleerd voor het nieuwe Europese cohesie- en innovatiebeleid. Verwacht mag worden dat deze S3-strategie aan beide zijden van de grens leidend zal worden voor de inzet naar de verschillende Europese programma's (naast EFRO ook ESF en POP/Landbouw). In de onderliggende documenten van het voorlopige operationeel programma wordt weliswaar uitvoerig verwezen naar de S3-documenten, maar wij zien dat nog in onvoldoende mate terug in de voorlopige uitwerking. Er is nog een zekere onevenwichtigheid in de benoeming van clusters en sectoren waarop extra ingezet zou moeten worden. Biobased economy heeft beslist potentie, vooral in het Deltagebied Rotterdam-Antwerpen, maar krijgt relatief veel aandacht bij doelstelling 4 en 6.

Daarentegen wordt de topsector Hightech Systems & Materials – en de cross overs naar lifesciences, health en agrofood – nog onderbelicht, terwijl juist daar ook de kansen liggen voor het aanzienlijk versterken van de regionale concurrentiepositie in Noordwest-Europa.

Volgens het Voorlopig Operationeel Programma wordt in het kader van de allocatie van financiële middelen 30 – 40% toegewezen aan thema 1 ‘slimme groei’. Wij zijn van oordeel dat dat aandeel moet worden opgehoogd rekening houdend met de economische prognoses voor de komende reeks jaren. Er moet meer prioriteit worden gegeven aan het versterken van het concurrerend vermogen van de grensregio Vlaanderen-Nederland. Wat ook opvalt, is dat het domein ‘people’ eerder een sluitpost lijkt te zijn dan een prioritaire opgave. Dat correspondeert niet met de inzet die wij vanuit Zuid-Nederland met name op dit terrein geleverd zouden willen zien. Dit in verband met het feit dat de arbeidsmarkt de bottleneck zal zijn voor de economische ontwikkeling. De economische structuur van Zuid-Nederland en Vlaanderen heeft veel overeenkomsten met de Duitse economie en dat vraagt om een zelfde type, slimmere arrangementen ten aanzien van arbeidsmobiliteit en sociale zekerheid.

Zeker ook grensoverschrijdend wordt hier een stevige vernieuwingsslag gevraagd, naast de politieke bereidheid om al jaren bestaande knelpunten met betrekking tot grensoverschrijdende arbeid en sociale zekerheid versneld weg te werken. Wij adviseren om dit onderdeel sterker aan te zetten, ook in de allocatie van de middelen (thans slechts 10%).

De Raad komt tot de volgende aanbevelingen:

- Besteed in OP Zuid binnen het thema innovatiebevordering expliciet en robuust aandacht aan de uitdaging ‘hervorming van de arbeidsmarkt’, analoog aan de ambities ten aanzien van Brabant Proeftuin Arbeidsmarkt.
- Positioneer Interreg 2014-2020 als versnellingsagenda, door grensoverschrijdend concrete impulsen te geven aan open innovatienetwerken en onderzoeksprogramma’s of in het kader van KIC’s ter versterking van de roadmaps voor de topsectoren.
- Positioneer de topsector Hightech Systems & Materials – en de cross-overs naar lifesciences, health en agrofood – wat sterker in de uitwerking van Interreg 2014-2020.
- Maak van het domein ‘people’ een voorpost in plaats van een sluitpost.

Aanbevelingen (resumé)

EP 2020 (algemeen)

- Wees glashelder over de governance die de provincie voor ogen staat met het EP 2020, in het bijzonder over de samenwerkingsrelatie met de (sub)regio's.
- Een tussentijdse herijking van het REAP-instrument t.b.v. de regionale facilitering in de komende jaren in het kader van het EP 2020.
- Meer expliciet aandacht voor de wijze waarop samenwerking tussen de (sub)regio's, ook provinciegrensoverschrijdend, wordt bevorderd als onderdeel van de (multilevel) governance van het EP 2020.
- Zorg voor monitoring van het rendement van EP 2020 en de regionale uitwerkingsplannen t.a.v. de hoofddoelstelling (vergroting groeikansen MKB).
- Organiseer de afrekenbaarheid van het programma, inclusief resultaatafspraken met regio's.
- Overweeg de instelling van MKB-panelen per cluster (10 à 15 ondernemers, op voordracht van de ondernemersorganisaties, en betrek daarmee het MKB als eindgebruiker sterker bij de voortgang van het programma, de inzet van instrumenten, de financiering e.d.
- Stimuleer waar mogelijk de totstandkoming van een 'kredietunie' op Brabants of Zuid-Nederlands niveau.
- Extra aandacht voor 'laag 2' van het 3-lagenplan, de ondersteuningsstructuur MKB (par. 3).
- Leg vanuit het EP 2020 een heldere en sterker relatie met de actuele (landelijke) plannen ten aanzien van arbeidsmarkt en onderwijs (meer integraal, minder facetbeleid).
- Besteed daarbij specifiek aandacht voor de governance, in het bijzonder het samenspel met de arbeidsmarktregio's.
- Geef prioriteit aan initiatieven die door stakeholders zelf worden opgezet vanuit hun vraagoriëntaties (wat vraagt de economie 2020?).

MKB-ondersteuningsstructuur (3-lagenplan)

- Wijs per laag één eindverantwoordelijke partij aan en moedig wisselwerking tussen drie lagen aan, resp. overheid (gemeenten en provincie), KvK-nieuw, BOM/Regional Board.
- Laag 3: regie t.a.v. de inzet van menskracht en middelen strak in handen leggen van de triple helix boards.
- Laag 2: doe in het belang van een zo vraaggericht mogelijke aanpak samen met de ondernemingsorganisaties BZW, MKB en ZLTO onderzoek naar de precieze behoefte bij het generieke MKB.

Internationaliseringsstrategie

- In het belang van een sterk gedragen, gezamenlijke buitenlandagenda beveelt de Raad aan het uitnodigende karakter van de aanpak te versterken en in dat licht meer specifiek aandacht te besteden aan de governance met ruimte voor kartrekkers namens alle Brabantse partijen.
- In het bijzonder vragen wij aandacht voor de bundeling met de Brainportstrategie.
- Probeer de focus aan te scherpen en durf te komen tot een beperkter aantal stevige keuzes uitgewerkt in een slimme landenstrategie.
- Kom tot een aanzienlijk eenvoudiger aanpak. Neem beleidsthema's als maatschappelijke opgaven, quality of life e.d. mee als 'beleids back -office' en vermijd het beeld dat alles met alles verknoopt wordt.
- Zet dit onderdeel sterker aan, ook in de allocatie van de middelen (thans slechts 10%).
- Besteed in OP Zuid binnen het thema innovatiebevordering expliciet en robuust aandacht aan de uitdaging 'hervorming van de arbeidsmarkt', analoog aan de ambities ten aanzien van Brabant Proeftuin Arbeidsmarkt.
- Positioneer Interreg 2014-2020 als versnellingsagenda, door grensoverschrijdend concrete impulsen te geven aan open innovatienetwerken en onderzoeksprogramma's of in het kader van KIC's ter versterking van de roadmaps voor de topsectoren.
- Positioneer de topsector Hightech Systems & Materials – en de cross-overs naar lifesciences, health en agrofood – wat sterker in de uitwerking van Interreg 2014-2020.
- Maak van het domein 'people' een voorpost in plaats van een sluitpost.